

વેદમૂર્તિ, તપોનિષ્ઠ, યુગઋષિ પં.શ્રીરામ શર્મા આચાર્યજીએ
ઋષિઓનાં સનાતન જીવનસુત્રોને વર્તમાન યુગને અનુરૂપ
વ્યાવહારિક સ્વરૂપે રજૂ કર્યા છે.

ભાઈ, જાગો

આ મૂલ્ય સુત્રોનું અધ્યયન, મનન, ચિંતન તથા
આચરણ કરીને કોઈપણ વ્યક્તિ જીવનમાં શ્રેષ્ઠ લક્ષ્યો નક્કી
કરીને તેમને પ્રાપ્ત કરવામાં સમર્થ તથા સફળ થઈ શકે છે.

જીવનને એક મહત્વપૂર્ણ અવસર માનીને
તેનો સદુપયોગ કરવાની ઈચ્છા ધરાવનાર
દરેક નર-નારી માટે આ સંગ્રહમાં સંકલિત વિચારો
જીવનમાં સફળતાઅને સાર્થકતા

આપનાર સાબિત થશે.

(આ પુસ્તિકાને વધુને વધુ વ્યક્તિઓ સુધી પહોંચાડી વંચાવવાનો પ્રયાસ કરશો)

1. આ સંસારમાં નબળા રહેવું તે સૌથી મોટો અપરાધ છે.
2. જે આત્મવિશ્વાસુ છે તેની આશા ક્યારેય ક્ષીણ થઈ શકતી નથી, તે ફક્ત ઉજ્જવળ ભવિષ્ય પર જ વિશ્વાસ રાખે છે.
3. દુનિયામાં આઠસને પોષણ આપવા જેવું બીજું કોઈ ભયંકર પાપ નથી.
4. જો આપ પ્રતિજ્ઞા કરી લો કે મારે મારા જીવનને સત્યમય બનાવવું છે, તો વિશ્વાસ રાખો કે આજથી જ આપનાં પગલાં દિશા તરફ વધવા માંડશે અને થોડાક જ દિવસોમાં ખૂબ મોટી સફળતા મળશે. આપણે કોઈ એવું કામ ન કરવું જોઈએ, જેથી આપણો અંતરાત્મા જ આપણને ધિક્કારે.
5. ચારિત્ર્ય મનુષ્યની સૌથી મોટી સંપત્તિ છે. તેના રક્ષણ માટે જો બીજાઓની સરખામણીમાં ગરીબીનું, સાદગીનું તથા અભાવભર્યું જીવન જીવવું પડે તો તેને પોતાનું ગૌરવ સમજવું જોઈએ.
6. કોઈનીય સાથે દગો કરવો જોઈએ નહીં, પરંતુ કોઈ દગો કરી જાય એ કેમ ચલાવી લેવાય? આપણે દરેક ઉપર વિશ્વાસ રાખવો જોઈએ, પરંતુ સાથેસાથે તીક્ષ્ણ નજરથી જોવું જોઈએ કે કોઈ આપણા વિશ્વાસનો ગેરલાભ તો ઉઠાવતું નથી ને?
7. જો દુનિયા તમારા કાર્યોની પ્રશંસા કરે તો એમાં કાંઈ ખોટું નથી, પરંતુ જ્યારે તમે પ્રશંસા મેળવવા માટે કામ કરો છો ત્યારે જ તે પતન માટેની સ્થિતિ સર્જે છે.
8. જેને આપણે ખરાબ માનીએ છીએ તેનો સ્વીકાર ન કરવો તે સત્યાગ્રહ છે અને તે કોઈપણ પ્રિયજન, સબંધી કે વડીલ સાથે કરી શકાય છે. સત્યાગ્રહમાં અનુચિતતા કે અધર્મ જરા પણ નથી. ઈતિહાસમાં ઘણાં ઉદાહરણો છે. પ્રહલાદ, વિભીષણ, બલિ

વગેરેએ કરેલ આજ્ઞાનું ઊલ્લંઘન પ્રખ્યાત છે. અર્જુને ગુરુજનો સાથે લડવું પડ્યું હતું અને મીરાએ પરિજનોનું કહેવું માન્યું નહોતું.

9. બેપરવાઈ એક પ્રકારની આત્મહત્યા છે.
10. તમે કોણ છોએ જાણવા માગતા હો તો આત્મચિંતન કરીને જુઓ કે તમારા વિચારો કેવા છે? જે પ્રકારની ઈચ્છા અને આકાંક્ષાઓ તમારા મનમાં જાગતી રહે છે એવા જ તમે છો.
11. જેઓ પાપ પસંદ કરે છે તેઓ મૂર્ખ છે અને દુઃખ ભોગવે છે. તમારા માટે બીજો માર્ગ ખુલ્લો છે, જેમાં ભલે અડધા ભૂખ્યા રહેવું પડે, પરંતુ પાપકર્મોની નજીક જવું નહિ.
12. સત્ય માર્ગ દ્વારા ઉન્નતિ કરવી જોઈએ પરમેશ્વર બધાંજ કાર્યોને બરાબર જાણે છે, તેથી કોઈ પણ વ્યક્તિ પાપ કરીને તેનાથી બચી શકતી નથી
13. ' આવતીકાલ ' શેતાનનો દૂત છે. ઈતિહાસ બતાવે છે કે આ 'આવતીકાલ' ની ધાર પર કેટલાય પ્રતિભાવનાનો અંત આવી ગયો. કેટલાય લોકોની યોજનાઓ અધૂરી રહી ગઈ. કેટલાયના સંકલ્પ માત્ર વાતો બનીને રહી ગયા. કેટલાય લોકો ઘસતા રહી ગયા. કામને આવતીકાલ પર રાખવાની વૃત્તિ આપણી અસમર્થતા અને આળસનું પ્રતીક છે.
14. પોતાની વાતને સાચી માનવાનો અર્થ છે બીજા સૌની વાતને ખોટી માનવી. આ પ્રકારનો અહંકાર આપણા અજ્ઞાનને વ્યક્ત કરે છે. આ અસહિષ્ણુતામાંથી ઘૃણા અને વિરોધ વધે છે તથા સત્યની પ્રાપ્તિ થઈ શકતી નથી. જ્યારે આપણે પોતાની ભૂલો,

- ત્રુટિઓ અને નબળાઈઓને નિષ્પક્ષભાવથી જોઈએ ત્યારે જ સત્યની પ્રાપ્તિ થઈ શકે છે.
15. જો તમે સફળતા ઈચ્છતા હો તો સતત પરિશ્રમને પોતાનો મિત્ર, અનુભવને પોતાનો સલાહકાર, સાવધાનને ભાઈ અને આશાને પોતાનો શુભેચ્છક બનાવો.જે
  16. કામને આજે કરી શકાય છે તેને આવતી કાલ ઉપર મુલતવી રાખવું તે મનુષ્ય જીવનની સૌથી મોટી ભૂલ છે.
  17. અનુશાસનપૂર્વકનું જીવન જીવતી વ્યક્તિઓ હંમેશા પ્રસન્નચિત્ત અને આનંદમય સ્થિતિમાં રહે છે. તેમની ઉપસ્થિતિ માત્રથી વાતાવરણમાં પ્રસન્નતાની લહેર દોડી શકે છે. સારા પ્રભાવમાં પ્રસન્નતાની લહેર દોડી શકે છે. સારા પ્રભાવનો સંચાર થવા માંડે છે. તેમના દ્વારા સારાં કાર્યો આપોઆપ જ થવા માંડે છે.
  18. મનુષ્ય ભૂલો થી ભરેલો છે. દરેકમાં કોઈક દોષ તો હોય જ છે, તેથી બીજાના દોષો તરફ ધ્યાન ન આપતાં તેમના ગુણો ને ઓળવવા જોઈએ અને પરસ્પર ફળી મળીને એકબીજાને પ્રેમપૂર્વક સુધારતાં સુધારતાં આગળ વધવું જોઈએ.
  19. ધ્યાનપૂર્વક સાંભળી લો, સારી રીતે સમજી લો, દરેક રીતે અનુભવ કરી લો કે તમે આગળ વધી રહ્યા છો, એક નિશ્ચિત ચેતના દ્વારા તમારા મનને આગળ વધવા માટે તૈયાર કરવામાં આવી રહ્યું છે. આમ છતાં મનની ગતિ કઈ તરફ હોવી જોઈએ એનો નિર્ણય તમારી ઉપર છોડીને ઈશ્વરે જીવને આ ચતુર્મુખ દુનિયામાં ફરવા માટે સ્વતંત્ર છોડી દીધો છે.
  20. કોઈપણ લોભલાલચ માટે આપ પોતાની સ્વતંત્રતા ના વેચશો. કોઈપણ ફાયદાના બદલામાં આત્મગૌરવની હત્યા ના કરશો.

- એમ કરવાથી આપની પ્રતિષ્ઠા વધશે અને આત્મગૌરવને પ્રોત્સાહન મળશે. આત્મગૌરવથી જીવવામાં જ જિંદગીનો સાચો આનંદ છે. ત્યાગ કરીને પણ કષ્ટમાં જીવવાનું સ્વીકારી લો.
21. જ્યારે તમે ઉન્નતિ માટે પ્રવૃત્ત હો ત્યારે મોટા લોકોની સાથે રહો અને જ્યારે તમે શિખર પર પહોંચી જાઓ ત્યારે નાના મનુષ્યો ને સાથે રાખો.
  22. જ્યારે તમે ઉન્નતિ માટે પ્રવૃત્ત હો ત્યારે મોટા લોકોની સાથે રહો અને જ્યારે તમે શિખર પર પહોંચી જાઓ ત્યારે નાના મનુષ્યો ને સાથે રાખો.
  23. નીચે પડી ગયેલા ને ઊભા કરો, પડતા હોય તેને ટેકો આપો, પરંતુ કોઈને ધક્કો ના મારો. વિચારો કે જો કોઈ તમને ધક્કો મારે તો તમારું હૃદય તેને કેવો અભિશાપ આપે છે, એવી જ રીતે એનું હૃદય પણ તમને અભિશાપ આપશે.
  24. મનુષ્ય ભૂલો થી ભરેલો છે. દરેકમાં કોઈક દોષ તો હોય જ છે, તેથી બીજાના દોષો તરફ ધ્યાન ન આપતાં તેમના ગુણો ને ઓળવવા જોઈએ અને પરસ્પર હળી મળીને એકબીજાને પ્રેમપૂર્વક સુધારતાં સુધારતાં આગળ વધવું જોઈએ.
  25. જો પડી જાઓ તો નિરાશ ન થશો. પડી જવું ખરાબ નથી કારણ કે પડી ગયા પછી પણ ઊભા થઈ શકાય છે. જે ચઢશે છે તે જ પડે છે. ગભરાશો નહિ. ચાલો, ઊઠો અને ફરીથી આગળ વધો.
  26. નિત્ય હસતા રહો, મુખને ક્યારેય ખિન્ન ના રાખો. આ જગતમાં ચિંતાએ તમારા માટે જન્મ જ લીધો નથી એવો નિશ્ચય કરી લો. આનંદનાં સ્ત્રોત સ્વરૂપ આ જીવનમાં હાસ્ય સિવાય ચિંતાને માટે જરાપણ સ્થાન ક્યાં છે?

27. જો પડી જાઓ તો નિરાશ ન થશો. પડી જવું ખરાબ નથી કારણ કે પડી ગયા પછી પણ ઊભા થઈ શકાય છે. જે ચઢશે છે તે જ પડે છે. ગભરાશો નહિ. ચાલો, ઊઠો અને ફરીથી આગળ વધો.
28. જેનું હૃદય સુંદર છે તે જ સુંદર છે. જેઓ આકૃતિમાં ખૂબ સુંદર છે, જેના શરીરનો રંગ અને ચહેરો ખૂબ આકર્ષક છે, પરંતુ જો તેના હૃદયમાં દુર્ગુણો અને દોષો ભરેલા હોય તો તે મનુષ્ય વાસ્તવમાં ગંદો અને કુરૂપ છે.
29. એ વાતની પરવા ન કરો કે લોકો તમને શું કહેશે. લોકો તો પોતપોતાના મનની વાત કહેશે. તેમણે રાગ કે દ્રેષનાં ચશ્માં પહેર્યા હશે તો તે પ્રમાણે જ બોલશે, એમની પ્રશંસાથી કુલાઈ ન જાઓ અને એમની નિંદાથી ગભરાઈને લક્ષ્યથી દુર ના જશો.
30. ચાર વાતો ભૂલવી ન જોઈએ -
- 1 મોટાઓનો આદર કરવો.
  2. નાનાઓને સલાહ આપવી.
  3. બુદ્ધિશાળીઓ પાસેથી સલાહ લેવી.
  4. મૂર્ખાઓ સાથે વિવાદ કરવો નહિ.
31. કર્તવ્યપાલન કરતાં કરતાં મૃત્યુને ભેટવું એને મનુષ્યજીવનની સૌથી મોટી સફળતા અને સાર્થકતા માનવામાં આવે છે.
32. આ જીવન એક સંગ્રામ છે, એમાં યુદ્ધ જેવી તત્પરતા જેઓ રાખતા નથી તેઓ હારી જાય છે, પરંતુ જેઓ પ્રયત્ન અને પુરુષાર્થનું ગાંડીવ ઉઠાવીને યુદ્ધ માટે તૈયાર થઈ જાય છે તેઓ જ અંતે જીતે છે.
33. પોતાના કરતાં વધારે સુખી મનુષ્યોને જોઈને તેમના પ્રત્યે ઈર્ષા ન કરો, પરંતુ પોતાના કરતાં વધારે નીચા સ્તરની વ્યક્તિનાં

- ઉદાહરણો જોઈને તેમની સાથે પોતાની સરખામણી કરશો તો તમને પ્રસન્નતા થશે કે ઈશ્વરે તમને એ લોકો કરતાં કેટલી વધારે સુવિધાઓ આપી છે.
34. પરિશ્રમ અને આત્મવિશ્વાસ એકબીજા વિના અધૂરા છે. લક્ષ્ય સુધી પહોંચવા માટે બંને ભેગા મળી જાય તો જ સમર્થ બની શકે છે.
35. દુનિયાને ચલાવવાની અને સુધારવાની જવાબદારી આપણી નથી, પરંતુ આપણી સામે જે કર્તવ્યો છે તેમને પૂરાં કરવામાં સાચા મનથી લાગી જવું અને તેમને સુંદર રીતે પૂરાં કરી બતાવવાં તે ચોક્કસ આપણી જવાબદારી છે.
36. જેને નૈતિકતા પ્રત્યે આસ્થા તો હોય, પરંતુ તે માટે લડવાની હિંમત ન હોય તે ભલે ગમે તેટલી ડીગ્રીઓ લઈ ચૂક્યો હોય, છતાં તેને સુશિક્ષિત કહી શકાય નહિ.
37. સફળતા અને કાર્યક્ષમતાનો આયુષ્ય સાથે કોઈ સંબંધ નથી, ઉત્સાહ, લગન અને સંકલ્પ મજબૂત બની જાય તો કોઈ પણ ઉંમર કે સ્થિતિમાં યુવાન રહી શકાય છે.
38. જગતમાં કેટલાક લોકો પોતાનેજેમણે મહત્વપૂર્ણ ઉપલબ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરી છે તેવા જુદા માને છે. આમ વિચારવું કેટલું નુકસાનકારક છે તેનું અનુમાન ફક્ત એ વાત પરથી કરી શકાય છે કે આ પ્રકારના વિચાર જ કેટલીય વ્યક્તિઓને ઉન્નતિના શિખર પર પહોંચતાં અટકાવી દે છે. પોતાને અધૂરા તથા અલ્પ શક્તિશાળી માનનારાલોકો દેવતા કેવી રીતે બની શકે ?
39. યાદ રાખવું જોઈએ અને વિશ્વાસ કરવો જોઈએ કે આ સંસારમાં મનુષ્ય માટે કોઈ વસ્તુ કે ઉપલબ્ધિ અપ્રાપ્ય નથી તથા કોઈપણ

- વ્યક્તિ કોઈપણ રીતે અયોગ્ય નથી. અયોગ્યતા માત્ર એક જ છે અને તે છે પોતાના પ્રત્યે અવિશ્વાસ. જો પોતાનું સાચું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવે તો કોઈપણ મુશ્કેલી મનુષ્યને તેના લક્ષ્ય સુધી પહોંચાતાં રોકી શકતી નથી.
40. શાંતિ માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ અને પરિસ્થિતિઓ સામે યુદ્ધ કરીને પણ તે મેળવવી જોઈએ. ક્યારેક ક્યારેક બળપ્રયોગ કરીને પણ તેને સ્થાપિત કરવી જોઈએ. આ બાબત ઘર અને રાષ્ટ્ર બંનેને લાગુ પડે છે.
41. બુદ્ધિપ્રધાન પરંતુ હૃદયશૂન્ય વ્યક્તિ ભૌતિક જીવનમાં ભલે ગમે તેટલી સફળ હોય, પરંતુ ભાવનાઓના સાગરની ચેતન લહેરો સુધી પહોંચવામાં તે અસમર્થ હોય છે.
42. શ્રેષ્ઠ ટેવોમાં મુખ્ય છે - નિયમિતતાની ટેવ.
43. શ્રેષ્ઠ વ્યક્તિઓનાં ત્રણ રૂપ હોય છે -
1. પ્રમાણિક હોય તો ચિંતાઓથી મુક્ત રહે છે.
  2. બુદ્ધિમાન હોય તો સમસ્યાઓથી મુક્ત રહે છે.
  3. સશક્ત હોય તો ભયથી મુક્ત રહે છે
44. આ દુનિયામાં ત્રણ મોટાં સત્ય છે.-આશા, - આસ્થા, આત્મીયતા.
- જેમણે સાચા મનથી આ ત્રણેયને જેટલા પ્રમાણમાં હૃદયમાં ઉતાર્યા હશે તેમને સફળ જીવનનો આધાર એટલા જ પ્રમાણમાં જ પ્રાપ્ત થશે.
45. વિવેક વગરનો ઉત્સાહ તોફાનથી ઘેરાયેલા જહાજ જેવો હોય છે, જેના ડૂબવાની શંકા દરેક ક્ષણે રહે છે.

46. બેઈમાની અને ચાલાકી વડે મેળવેલા વૈભવનો રુઆબ અને માનપાન રેતીની દીવાલ જેવાં હોય છે. જે થોડીક જ હવા ફુંકાય તો જમીનદોસ્ત થઈ જાય છે.
47. આદતો આપણે પાડતા હોઈએ છીએ, ભલે તેનો અભ્યાસ યોજના બનાવીને કરવામાં આવ્યો હોય અથવા વલાણ, સંપર્ક, વાતાવરણ, પરિસ્થિતિ વગેરે કારણોથી અનાયાસ જ થતો ગયો હોય. આ આદતો જ મનુષ્યનું વાસ્તવિક વ્યક્તિત્વ કે ચરિત્ર હોય છે. મનુષ્ય શું વિચારે છે તથા શું ઈચ્છે છે તેનું વધારે મહત્વ નથી. પરિણામ તો એ બધી પ્રવૃત્તિઓનું જ આવે છે, જે આદતોને અનુરૂપ કામ કરે છે. ફળ તો કર્મ જ ઉત્પન્ન કરે છે. તે કર્મો અન્ય કારણો ઉપરાંત મુખ્યત્વે આદતોથી પ્રેરિત હોય છે.
48. મહામાનવોનો આધાર લેવો તે જહાજનો આધાર લઈ સામે પાર પહોંચવા જેવું છે. બુદ્ધિમાન લોકો આ પ્રકારના અવસરનું ધ્યાન રાખે છે અને જો મળી જાય તો તેનો લાભ લેવાનું ચૂકતા નથી.
49. સદ્ગુણી દેખાતી વ્યક્તિઓના દુર્ગુણયુક્ત વ્યવહારને જોઈને સમાજ તેમને દુર્ગુણી તથા વ્યસની લોકોના દુર્ગુણો અને વ્યસનો કરતાં વધારે ઉપહાસપાત્ર માને છે.
50. બેજવાબદારી અને લાપરવાહીની જેટલી નિંદા થાય છે તેટલી અસફળતાની થતી નથી.
51. તુચ્છ સ્થિતિમાં રહેતા લોકો જ્યારે ઊંચી સફળતાઓનાં સ્વપ્ન જુએ છે ત્યારે સ્થિતિ અને લક્ષ્ય વચ્ચે ખૂબ અંતર દેખાય છે અને લાગે છે કે આટલી પહોળી ખાઈ ફૂદી શકાશે નહિ, પરંતુ અનુભવથી એવું જોવા મળ્યું છે કે તકલીફ માનતા હતા એટલી મોટી નહોતી. ધીમે પરંતુ સતત ચાલતી રહેનારી કીડી પહાડોને

- પાર કરી શકે છે, તો પછી ધીરજ, સાહસ, મનોયોગ કરનારી વ્યક્તિને પ્રગતિની મંજીલ પાર કરતાં કોણ રોકી શકે?
52. સાધનોની ઊણપ અને પરિસ્થિતિઓની વિકટતા હોવા છતાં પણ પ્રયંસ સંકલ્પશક્તિ અને અદમ્ય સાહસિકતાના બળે મનુષ્ય ઘણુંબધું કરી શકે છે.
53. વિચારવાન માણસ પોતાની અસફળતાઓ માટે બીજાઓને દોષ દેતો નથી, પરંતુ ગંભીરતાપૂર્વકએવી ત્રુટીઓને શોધે છે, જેના કારણે તેને પાછા પડવું પડ્યું.
54. જે વ્યક્તિ દયનીય સ્થિતિમાં પડી રહેવામાં સંતોષમાને છે અને દુર્ભાગ્યની સામે માથું નમાવી દે છે તેને કોણ મદદ કરે ?
55. પોતાની મરજી પ્રમાણે ચાલનારા લોકો એ ભૂલી જાય છે કે પોતે જે વિચારી રહ્યા છે તેમાં થોડાક લાભ સિવાય ક્યાંક કોઈક ભયાનક નુકસાન તો છુપાઈને પડ્યું નથી ને?
56. પ્રેમ સંસારની એવી જ્યોતિ છે, જેનો પ્રકાશ મેળવીને દરેક વ્યક્તિ પોતાની અંદરના દોષદુર્ગુણોને દૂર કરે છે અને હૃદયને પવિત્ર તથા નિર્મળ બનાવે છે.
57. નિયતિના ક્રમ પ્રમાણે દરેક વસ્તુનું, દરેક વ્યક્તિનું અવસાન થાય છે, મનોરથ અને પ્રયાસ પણ સર્વદા સફળ ક્યાં થાય છે? આ બધું તેમના ક્રમ પ્રમાણે ચાલતું રહે છે, પરંતુ મનુષ્ય અંદરથી ભાંગી ન પડે તેમાં જ તેનું ગૌરવ છે. ઉદાહરણ રૂપે સમુદ્રના તટ પર પડી રહેલી પથ્થરની શિલાઓ ચિરકાળથી પોતાના સ્થાન પર અડગ છે. સમુદ્રની લહેરોએ તેમની સાથે ટકરાવાનું બંધ કર્યું નથી તે બરાબર છે, પરંતુ એ પણ ક્યાં ખોટું છે કે આ શિલાઓએ

- હાર માની નથી. વાસ્તવમાં આપણે પણ ભાંગી પડવું જોઈએ નહિ અને હાર માનવી જોઈએ નહીં.
58. જીવન એક નાનો દિવસ છે, પરંતુ તે કામનો છે, પરંતુ તે કામનો દિવસ છે, રજાનો નહિ. સંભવ છે કે તમે કોઈ કામ કરતાં કરતાં કોઈક બૂરાઈ તરફ જઈ રહ્યા છો, પરંતુ કામ ન કરવું એ કદી કોઈ ભલાઈ તરફ નથી લઈ જઈ શક્તું.
59. આપણા જીવનનો વ્યવહાર જ આપણા હૃદયની સચ્ચાઈનું એકમાત્ર પ્રમાણ છે.
60. સૌથી મોટો અને વિભૂતિવાન માણસ તે છે, જેના અંતઃકરણમાં ઉત્કૃષ્ટ જીવન જીવવાનો અને આદર્શવાદી પ્રવૃત્તિઓ અપનાવવાનો ઉત્સાહ નિરંતર જાગતો હોય.
61. જેઓ પોતાની ઉચ્ચ વૃત્તિઓ તરફ ધ્યાન આપે છે તેઓ ઊંચા થઈ જાય છે. જેઓ સદાય પોતાની હલકી વૃત્તિઓ તરફ જ ખેંચાય છે તેઓ વાસ્તવમાં નાના રહી જાય છે.
62. અધિકારના મદમાં કોઈને કટુ શબ્દો કહેવા એ અસભ્યતાનો પરિચય આપવા બરાબર છે.
63. જીવનની ઉન્નતિમાં યોગ્યતાના અભાવ કરતાં સાહસનો અભાવ વધારે બાધક હોય છે.
64. કર્તવ્યપાલન જ જીવનનું સાચું મુલ્ય છે.
65. વાસનાઓ ચોર સમાન હોય છે. જેવી રીતે ચોર અંધારાનો લાભ લઈને નિર્બળ વ્યક્તિને લૂંટી લે છે, તેવી જ રીતે વાસનાઓ પણ નિર્બળ ઈચ્છાશક્તિવાળી, નિર્બળ ચારિત્ર્યવાળી મૂઢ વ્યક્તિઓ પર હુમલો કરે છે.

66. જેના જીવનનું કોઈ નિશ્ચિત લક્ષ્ય હોતું નથી તેને ખરાબ કામનાઓઅ તરત જ પ્રલોભન આપે છે.
67. સત્યની શ્રેષ્ઠતા સર્વોપરી છે. સ્પષ્ટરૂપે તેનો વિરોધ થઈ શકતો નથી.
68. વિપત્તિઓ અને અસફળતાઓની શંકાનું વિષ પીતા રહેવાથી સાહસ અને પુરુષાર્થ ખતમ થઈ જાય છે. આ પ્રકારનું અશુભ ચિંતન જેના મનમાં ચાલતું હોય છે તેઓ નિરાશ રહે છે અને ભવિષ્યને વિપત્તિગ્રસ્ત માની લઈને શોકસંતાપમાં ડૂબેલા રહે છે.
69. દુઃખથી નુકસાન ત્યારે જ થાય છે, જ્યારે મનુષ્ય તેનાથી ટેવાઈ જઈને દીનહીન બની જાય અને તેનાથી છુટકારો મેળવવા માટે પ્રયત્ન જ ના કરે.
70. ફક્ત જ્ઞાન જ એક એવું અક્ષય તત્વ છે, જે ક્યાંય પણ, કોઈપણ અવસ્થામાં અને કોઈપણ કાળમાં મનુષ્યનો સાથ છોડતું નથી.
71. આત્માનિરીક્ષણ અને આત્મશુદ્ધિની વૃત્તિને સ્વભાવમાં ઉતાર્યા વગર ક્યારેય પણ કોઈ વ્યક્તિનું ચારિત્ર્ય મહાન બન્યું નથી. વાસ્તવમાં આ બંને ચારિત્ર્યનિર્માણ માટેનાં મહાન સાધનો છે.
72. જેનું મન હારી જાય છે તે ઘણું બધું હોવા છતાં પણ અંતે પરાજિત થઈ જાય છે. જેની પાસે શક્તિ ન હોય તે પણ જો મનથી હાર ન માને, તો દુનિયાની કોઈ તાકાત તેને પરાસ્ત કરી શકતી નથી.
73. વિચારોની શક્તિ આગ કે વીજળી જેવી છે. તેની સાથે મજાકમસ્તી કરવી ખતરનાક છે.
74. અનિચ્છનીય વિચારોને મસ્તિષ્કમાં સ્થાન આપવાનો અને તેમને ત્યાં મૂળિયા નાખવાની તક આપવાનો અર્થ એ છે કે ભવિષ્યમાં આપણે એવા સ્તરનું જીવન જીવવા માટેની તૈયારી કરી રહ્યા

- છીએ. ભલે આવું નિર્માણ અનાયાસે કે અનિચ્છાએ થઈ રહ્યું હોય. પરંતુ તેનું પરિણામ તો મળશે જ. યોગ્ય એ છે કે આપણે યોગ્ય અને રચનાત્મક વિચારોને જ મસ્તિષ્કમાં પ્રવેશવા દઈએ. જો ઉપયોગી અને હકારાત્મક વિચારોનું આવાહન કરવાનો અને તેમને આચરણમાં ઉતારવાનો સ્વભાવ બનાવી દેવામાં આવે તો નિશ્ચિતરૂપે પ્રગતિના માર્ગે આગળ વધવાની શક્યતાઓ આશ્ચર્યજનક ગતિએ વિકસિત થઈ શકે છે.
75. સંપૂર્ણ મનુષ્ય સમાજ એક સૂત્રમાં બંધાયેલો હોવાથી આપણે બધા એકબીજાની હીનતા માટે જવાબદાર છીએ.
76. નીચે બતાવેલી દુનિયાની ત્રણ મૂર્ખતાઓ ઉપેક્ષાને યોગ્ય છે, છતાં પણ કેટલી બધી ફેલાઈ ગઈ છે એ જાણીને આશ્ચર્ય થાય છે.
1. લોકો ધનને જ શક્તિ માને છે.
  2. લોકો પોતાને સુધાર્યા વગર જ બીજાઓને ધર્મોપદેશ આપે છે.
  3. કહોર શ્રમ કર્યા વગર પણ આરોગ્યની આકાંક્ષા રાખવામાં આવે છે.
77. પ્રકૃતિએ શરીરને એવું બનાવ્યું છે કે તેના પ્રત્યે સાવધાની રાખીને જ તેને મજબૂત તથા સુરક્ષિત રાખી શકાય છે. બીમારી આવે તો આપણે જ પ્રયત્નપૂર્વક તેને દૂર કરી શકીએ છીએ. આ રાજમાર્ગ છોડીને જો કોઈ બીજાની મદદ લેવા દોડે તો તેમને નિરાશ જ થવું પડે છે. શરીર, મન કે જીવન પર સર્વત્ર સ્વાવલંબનનું જા આધિપત્ય છે, બીજાના અનુદાન પર કોઈ કેટલું જીવી શકે?
78. આપે ઉન્નતિની યોજના બનાવી છે, આપના મનમાં શુભ વિચાર તથા ક્રિયાત્મક ભાવનાઓ જાગી છે. આપ વિચારો છો કે કાલથી આ યોજનાઓ પ્રમાણે શરૂઆત કરીશ, પરંતુ આ કાલ આવતી જ

નથી. આવતીકાલે આપ એ વિચારશો કે આને પરમદિવસે કરીશ અથવા તે પછીના અ દિવસે કરીશ. અંતમાં એમ કહેવા લાગશો કે ગમે ત્યારે પૂરી કરીશ. આ રીતે શુભ વિચારો અને નવી યોજનાઓને નિરંતર ટાળતા જાઓ છો. કાલે, પરમ દિવસે, પંદર દિવસ પછી, એક મહિના પછી, આવતા વર્ષે. આ રીતે આપ કોઈ પણ ઉન્નતિ કરી શકતા નથી. ધીરેધીરે તે શુભ ભાવનાઓ માનસપટલ પરથી તદ્દન ભુંસાઈ જાય છે. વાસ્તવમાં ટાળવની આદત માણસના મનની એક મોટી કમજોરી છે.

79. મનુષ્ય જીવનની ગરિમાના ત્રણ આધારસ્તંભ છે.

1. જીવનની પવિત્રતા,
2. કાર્યોની પ્રામાણિકતા અને
3. લોકસેવા પ્રત્યે શ્રદ્ધા.

જેમની પાસે ઉપરોક્ત ત્રણેય વિભૂતિઓ છે તેમના માટે મહામાનવ બનવાનાં દ્વાર ખુલ્લાં છે.

80. મનુષ્ય પુરુષાર્થનું પૂતળું છે. તેનાં શક્તિ અને સામર્થ્યનો અંત નથી. તે મોટામાં મોટા સંકટો સામે લડી શકે છે અને અસંભવની વચ્ચે સંભવનાં નવીન કિરણો ઉત્પન્ન કરી શકે છે. શરત એટલી જ છે કે તે પોતાને ઓળખે અને પોતાના સામર્થ્યને મૂર્તરૂપે આપવા માટેનું સાહસ કરે.

81. ઉત્તમ વિચારો મનમાં લાવવાથી જ ઉત્તમ કાર્યો થાય છે, ઉત્તમ કાર્યો કરવાથી જીવન ઉત્તમ બને છે અને ઉત્તમ જીવનથી આનંદની પ્રાપ્ત થાય છે.

82. જો સાચો પ્રયત્ન કરવાં છતાં પણ તમે સફળ ન થાઓ તો નુકશાન નથી. જો વિજયના માર્ગમાં આગળ વધતાં પરાજય મળે

- તો ખરાબ બાબત નથી. દરેક પરાજયથી વિજયની દિશામાં થોડુંક આગળ વધી શકાય છે. આપણો પ્રત્યેક પરાજય એ સ્પષ્ટ કરે છે કે અમુક બાબતમાં આપણી કમજોરી હતી, અમુક તત્વમાં આપણે પાછળ પડી ગયા હતા અથવા કોઈ વિશેષ સાધન પર આપણે પૂરતું ધ્યાન આપતા નથી. પરાજય આપણી નબળાઈ તરફ આપણું ધ્યાન ખેંચે છે.
83. આગસથી વધતી જતી પ્રવૃત્તિ અથવા શ્રમમાં કંજૂસાઈ કરવાની આદત આપણને એવી સ્થિતિમાં લઈ જશે, જ્યાં જીવન જીવવાનું પણ મુશ્કેલ હોય છે. પ્રગતિની કોઈપણ દિશામાં આગળ વધવા માટે સૌથી પહેલું સાધન શ્રમ જ છે. જે જેટલો પરિશ્રમી હશે તે એટલો જ ઉન્નતિશીલ હશે.
84. જે સમાજ માત્ર ખોરાક અને મનોરંજનની સામગ્રીથી સંતોષ માને છે તે એક અત્યંત હલકી કોટીનો સમાજ બની જાય છે.
85. આપણું કર્તવ્ય છે કે આપણે લોકોને વિશ્વાસ કરાવીએ કે આપણે બધાં એક જ ઈશ્વરનાં સંતાનો છીએ. આ સંસારમાં એક જ ધ્યેય પૂરું કરવાનો આપણો ધર્મ છે. આપણામાંથી પ્રત્યેક મનુષ્ય એ બાબત માટે બંધાયેલો છે કે તે પોતાના માટે નહિ, બીજાઓ માટે જીવે. જીવનનું ધ્યેય વધારે કે ઓછા સંપત્તિવાન બનવું એ નથી, પરંતુ પોતાને તથા બીજાઓને સદાચારી બનાવવા તે છે.
86. અન્યાય અને અત્યાચાર જ્યાં પણ હોય તેની વિરુદ્ધ આંદોલન કરવું તે માત્ર એક અધિકાર નહિ, પણ ધર્મ છે અને તે પણ એવો ધર્મ છે કે જેની ઉપેક્ષા કરવી તે પાપ છે.
87. સંસારમાં આજ સુધી કોઈપણધર્મંડીનું મસ્તક ઊંચું રહ્યું નથી. તેને નીચું નમાવવું જ પડે છે. આથી કલ્યાણ એમાં જ છે કેમનુષ્ય

- શક્તિ, સંપત્તિ, સાધન, સમર્થકો, સહાયક તેમજ વિદ્યા, બુદ્ધિ, રૂપરંગ, સફળતા, ઉપલબ્ધિ વગેરે કોઈ બાબત માટે ધમંડ ન કરે.
88. ઊંચે ઊડવા કરતાં એ સારું છે કે આજની સ્થિતિનું વાસ્તવિક મૂલ્યાંકન કરીએ અને યોજના એવડી જ બનાવીએ કે જેને આજનાં સાધનો વડે પૂરી કરી શકાય.
89. સ્વપ્નની પાંખો લગાવીને સોનેરી આકાશમાં દોડ તો ખૂબ લાંબી લગાવી શકાય છે, પરંતુ પહોંચાતું ક્યાંય નથી.
90. મનુષ્ય જેટલો નિર્ભય હશે એટલાં જ મહાન કાર્યો તે કરી શકશે.
91. શક્તિની સાચી પરિક્ષા ગમે તે રીતે સફળતા પ્રાપ્ત કરી લેવી એ નથી, પરંતુ તેના સદુપયોગ દ્વારા જ તે શક્તિ ધરાવનારનું ગૌરવ આંકી શકાય છે.
92. જેઓ પોતે કશું કરી શકતા નથી અને બીજાઓને કંઈક કરતાં જોઈ શકતા નથી તેમની દુર્ગતી નિશ્ચિત જ છે.
93. ઉદાસીનતા જીવનને અસફળતાઓનું સ્મશાન બનાવી દે છે. તેને એક પ્રકારનો અભિશાપ જ કહેવો જોઈએ. આ વિપત્તિમાં જેઓ ફસાઈ ગયા હોય તેમણે પોતાના ઉદ્ધારનો શક્તિ પ્રમાણે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.
94. જો કોઈ વ્યક્તિએ પોતાની ઉન્નતિ કે વિકાસ કરી લીધો હોય, પરંતુ તેનાથી સમાજને કોઈ લાભ મળ્યો ન હોય તો તેની બધી જ ઉપલ્બ્ધિઓ વ્યર્થ છે.
95. મધુરભાષી જીભ અને સદ્ભાવ સંપન્ન હૃદયને માનવ જીવનની સર્વોપરી ઉપલબ્ધિ કહેવામાં આવી છે. પરંતુ જો તેઓ કટુવચન અને દુર્ભાવથી ભરેલાં હોય તો તેમનું નિમ્નસ્તર પણ સ્પષ્ટ થઈ જાય છે.

96. જીવનમાં વિધ્નો અને અસફળતાઓને પાર કરી લક્ષ્ય તરફ સાહસપૂર્વક આગળ વધતા જવું એ જ મનુષ્યની મહાનતા છે.
97. જ્યાં ફક્ત વિચાર છે અથવા ફક્ત ક્રિયા છે અથવા બંનેનો અભાવ છે તે વ્યક્તિ, સમાજ કે રાષ્ટ્ર ઉન્નત થઈ શકતાં નથી, મોટા મોટા ઉપદેશ, વ્યાખ્યાન, લેખો વગેરેનો સમાજ પર પ્રભાવ પડે છે, પરંતુ તે ક્ષણિક હોય છે. કોઈપણ ભાવિ ક્રાંતિ, સુધારો, રચનાત્મક કાર્યક્રમ વગેરે માટે શરૂઆતમાં વિચારો જ આપવા પડે છે, પરંતુ સક્રિયતા અને વ્યવહારનો સ્પર્શ થયા વિના તેમનું કાયમી અને મૂર્તરૂપ જોવા મળતું નથી.
98. કોઈ પણ સમાજ કે રાષ્ટ્રની સૌથી મોટી નબળાઈ તેના નાગરિકોની આત્મિક દુર્બળતા જ્યાં હશે ત્યાં બધાં જ સાધનો હોવા છતાં પણ શોક, સંતાપ, ક્લેશ, ક્લહ, અભાવ અને દરિદ્રતાનું જ વાતાવરણ રહેશે.
99. નામ અને યશની ઈચ્છાથી દૂર રહેનારા, પ્રતિષ્ઠા, પદ અને ખ્યાતિથી અલિપ્ત રહેનારા સાચા લોકસેવકો સાચે જ આ ધરતીના દેવદૂત કહેવાય છે.
100. સંસારમાં ભૂરાઈઓ એટલા માટે વધી રહી છે કે ખરાબ વ્યક્તિઓ પોતાના ખરાબ આચરણ દ્વારા બીજાઓને નક્કર શિક્ષણ આપે છે. તેમને જોઈને એવું અનુમાન કરવામાં આવે છે કે તે કામમાં તેમની નિષ્ઠા કેટલી ઊંડી છે. જ્યારે સદવિચારોના પ્રચારકો તે પ્રમાણેનાં ઉદાહરણ પોતાના જીવન દ્વારા રજૂ કરી શકતા નથી. તેઓ કહે છે તો ઘણુંબધું, પરંતુ એવું કાંઈ જ કરતા નથી, જેનાથી તેમની નિષ્ઠાની સચ્ચાઈ દેખાય.

101. દુર્ભાવનાઓના વાતાવરણમાં પંચશીલના સિદ્ધાંત આંતરરાષ્ટ્રીય જગતમાં ભલે સફળ ન થયા હોય, પરંતુ પારિવારિક જગતમાં તે હંમેશા સફળ થાય છે, જેવા કે - 1) - પરસ્પર આદરભાવ રાખવો 2) - પોતાની ભૂલોનો સ્વીકાર કરવો 3) - આંતરિક મામલામાં હસ્તક્ષેપ ન કરવો 4) - ભેદભાવ ન રાખવો 5) - વિવાદોનું નિષ્પક્ષ સમાધાન કરવું
102. કોઈપણ વાતનો સમાજમાં પ્રચાર કરવા માટે પહેલાં તેને પોતાના જીવનમાં અપનાવવી જરૂરી છે. સમાજના આગળ પડતા લોકો જેવું આચરણ કરે છે. સમાજના આગળ પડતા લોકો જેવું આચરણ કરે છે. તેનું અનુકરણ બીજા લોકો કરે છે. સામાજિક, રાજનૈતિક, ધાર્મિક કાર્યકર્તાઓ અને નેતાઓ જ્યારે પોતાના પ્રત્યક્ષ આચરણ અને ઉદાહરણ દ્વારા જનતાને ચરિત્રનિર્માણનો માર્ગ બતાવશે ત્યારે જ સમાજમાંથી ભ્રષ્ટાચાર દૂરજ થયેલો જોવા મળશે.
103. મનુષ્યની શ્રેષ્ઠતા અને નિકૃષ્ટતાને બે કસોટીઓથી પારખી શકાય છે. તે છે - ધન અને નારી, આ બંનેની બાબતમાં જેમનો દ્રષ્ટિકોણ ધર્મબુદ્ધિથી સંચાલિત હોય છે તથા જેઓ આ બંને પ્રલોભનો આગળ ઈમાનદાર સાબિત થાય છે તેઓ જ સાચા માણસ છે.
104. સમાજના હિતેચ્છું લોકોનું કર્તવ્ય છે કે તેઓ સમાજમાં એવી ધારણાનો પ્રચાર કરે કે કોઈપણ પ્રકારની હરામની કમાણી નહિ, પરંતુ ઈમાનદારીના પૈસો જ મનુષ્યને સુખ અને શાંતિ આપે છે.
105. જે કામ પોતાને કરવાનું છે તેને જાતે જ પૂરું કરો. પોતાનું કામ બીજાઓ પર છોડવું તે એક રીતે બીજા દિવસ પર કામ ટાળવા

- બરાબર છે. આવી વ્યક્તિઓ પાસેથી અવસર પણ સરી જાય છે અને તેમનું કામ પણ પુરું થતું નથી.
106. સફળતાનાં સૂત્રો :- 1. જીવનમાં એક લક્ષ્ય, એક ધ્યેય અને એક કાર્યક્રમની પસંદગી કરવી. 2. પોતાની સંપૂર્ણ શક્તિ પોતાના લક્ષ્યને પૂરું કરવામાં વાપરવી. 3. પોતાની ઈચ્છા અને પસંદગીને વ્યાપક બનાવવાં. 4. સંઘર્ષ કરવાનો સ્વભાવ બનાવવો. 5. રમતવીરની ભાવના રાખવી.
107. આ દુનિયામાં દરેક વસ્તુ કિંમત ચૂકવીને મેળવી શકાય છે. આ જગતનો આ જ નિયમ છે. સફળતાઓ પણ ઉત્કૃષ્ટ મનોભૂમિ અને આત્મબળના મૂલ્યથી પ્રાપ્તકરી શકાય છે. જો આ સાધનો પોતાની પાસે ન હોય, તો પછી મોટી મોટી આશાઓ અને આકાંક્ષાઓ રાખવી નિરર્થક છે.
108. શ્રદ્ધા વાસ્તવમાં એક સામાજિક ભાવના છે. તે એક એવી આનંદપૂર્ણ કૃતજ્ઞતા છે, જેને આપણે સમાજ સામે એક પ્રતિનિધિના રૂપમાં વ્યક્ત કરીએ છીએ. શ્રદ્ધામાં આપવા – લેવાની કોઈ વાત હોતી નથી. તે તો એક સામાજિક જવાબદારી છે. કોઈપણ વ્યક્તિ જો સામાજિક જીવન માટે ઉપયોગી હોય, તો તે શ્રદ્ધાને પાત્ર હોઈ શકે છે.
109. પ્રેમ માટે પોતાનું જીવન આપી દેવાની ભાવનાવાળું જીવન જ વાસ્તવમાં જીવન કહેવાય છે. જીવનમાં બધું જ બદલાતું રહે છે. અવસ્થા, વિચાર, પરિસ્થિતિઓ, મનુષ્યોનો વિશ્વાસ, એટલે સુધી કે આ શરીર પણ બદલાતું રહે છે. આ પરિવર્તનશીલ સંસારમાં જો કોઈ અમર રહે છે, તો તે છે પ્રેમ.

110. સત્પ્રેરણાઓ દરેક મનુષ્યના અંતઃકરણમાં છુપાયેલી રહે છે. દુષ્પ્રવૃત્તિઓ પણ તેની અંદર હોય છે. મનુષ્યની પોતાની યોગ્યતા, બુદ્ધિમત્તા અને વિવેક પર જ સત્પ્રેરણાઓ અને દુષ્પ્રવૃત્તિઓ માંથી કોને મત આપીને વિજયી બનાવવી તેનો આધાર રહેલો છે.
111. સત્પ્રેરણાઓ દરેક મનુષ્યના અંતઃકરણમાં છુપાયેલી રહે છે. દુષ્પ્રવૃત્તિઓ પણ તેની અંદર હોય છે. મનુષ્યની પોતાની યોગ્યતા, બુદ્ધિમત્તા અને વિવેક પર જ સત્પ્રેરણાઓ અને દુષ્પ્રવૃત્તિઓ માંથી કોને મત આપીને વિજયી બનાવવી તેનો આધાર રહેલો છે.
112. જો કોઈને કાંઈક આપવાની ઈચ્છા હોય અને તે આપી શકાય, તો તે સૌથી ઉત્તમ ઉપહાર આત્મવિશ્વાસ જગાડી દે તેવું પ્રોત્સાહન જ હોઈ શકે.